

УДК 338.26.658

DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2021-2-2>

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Л. В. КУШНІР

кандидат економічних наук, доцент,
Одеський національний морський університет

Анотація. Мета статті полягає в обґрунтуванні впливу соціально-економічного розвитку країни на формування стратегії управління організацією в контексті сталого розвитку. **Методика дослідження.** Досягнення поставленої у статті мети здійснено за допомогою таких методів дослідження: логічного узагальнення та наукової абстракції, аналітичного, індексного методів та кореляційно-регресійного аналізу. **Результати.** Проаналізовано Цілі сталого розвитку України, досліджено динаміку внутрішнього валового продукту країни у фактичних цінах, фізичного обсягу ВВП та зайнятості населення за індексами до попереднього року протягом 2010–2020 років. Побудовано нормативну модель валового внутрішнього продукту у фактичних цінах та виявлено кількісний вплив фактору зайнятості населення на формування його величини. Наведені фактори, що свідчать про необхідність соціальної відповідальності як компоненти стратегічного управління організацією. **Практична значущість результатів дослідження.** Використання на практиці запропонованих теоретико-прикладних підходів, а саме врахування соціально-економічних важелів під час формування стратегії управління організацією, дасть змогу підвищити її результативність.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, стратегія управління, внутрішній валовий продукт, зайнятість населення, кореляційно-регресійний аналіз, соціальна відповідальність.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Стратегічне управління – це реалізація певної концепції, в якій поєднуються різні підходи до діяльності організації, що дає можливість встановлювати цілі розвитку, порівнювати їх із наявними можливостями організації та приводити у відповідність шляхом розроблення та реалізації стратегій. Дуже часто під час розроблення стратегії управління організацією основна увага зосереджується на отриманні прибутку й управлінні активами та пасивами компанії. Але сьогодні стратегічне управління вже сприймається, по-перше, як багатоплановий поведінковий (тобто не чітко регламентований) процес, спрямований на розроблення й реалізацію стратегії фірми з урахуванням змін, які відбуваються в зовнішньому середовищі [1, с. 9]. По-друге, стратегічне управління розглядається не як серія рутинних процедур, а як процес, насичений творчістю, як різновид мистецтва [2, с. 7]. По-третє, це управління основну увагу зосереджує на людському потенціалі організації [3, с. 32]. Але найголовніша ідея та особливість цього управління – це забезпечення ефективної взаємодії організації зі швидко змінюваним зовнішнім середовищем, врахування всіх його чинників впливу на діяльність організації та вміння швидко адаптуватися до них. Саме це штовхає на дослідження та вивчення основних соціально-економічних процесів в країні, аби врахувати їх під час формування стратегії розвитку організації задля її ефективного функціонування. Адже вихідною ідеєю, що відображає сутність концепції стратегічного управління, є ідея необхідності врахування взаємозв'язку та взаємовпливу зовнішнього та внутрішнього середовища під час визначення цілей організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Першими розробниками теорії стратегічного управління вважаються такі західноєвропейські вчені, як Шендел, Котлер. Ансофф виділяє два види управління: стратегічний і оперативний. Діяльність зі стратегічного управління пов'язана з постановкою цілей і завдань

організації та з підтримкою продуктивних відносин між організацією та її бізнес-середовищем, що дають їй змогу досягти своїх цілей, відповідають її внутрішнім можливостям і дозволяють залишатися сприйнятливою до зовнішніх викликів [4, с. 101–104].

Проблеми впливу чинників зовнішнього середовища на процес формування стратегії управління компанії вивчали відомі вітчизняні та закордонні вчені. Значний внесок у дослідження стратегічного управління зробили: Є.І. Данільова, Ю.М. Мельник, Л.В. Пан, Г.Ю. Гедройц, О.М. Скібіцький, В.О. Василенко, З.Є. Шершньова, В.Д. Немцов, Л.Д. Забродська, А.П. Міщенко, Б.М. Мізюк, В.С. Пономаренко та інші.

Формування цілей статті (постановка завдання). Основною метою статті є дослідження соціально-економічних показників розвитку країни та визначення основних завдань для формування стратегії управління бізнес-організацією.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відомо, що будь-який тип управління базується на відповідній концепції. Будь-яка концепція управління повинна враховувати не тільки систему ідей, принципів, уявлень, що зумовлюють мету функціонування організації, характер відносин між окремими ланками її внутрішньої структури, а й обов'язково необхідний ступінь впливу зовнішнього середовища на розвиток підприємства. Тому метою стратегічного управління є визначення цілей та стратегій, розроблення і забезпечення виконання системи планів як інструментів реалізації стратегічних орієнтирів з удосконалення підприємства та його окремих підсистем, що є основою для забезпечення його конкурентоспроможного існування в довгостроковій перспективі.

Нині бачення трансформаційних процесів в Україні протягом наступного десятиліття згідно з Цілями сталого розвитку (ЦСР) передбачає чотири основних виміри: економічний, екологічний, соціальний та ефективне управління. Соціальний вимір передбачає послідовні дії в межах реформ, що здійснюються Україною

(реформи освіти, системи охорони здоров'я та децентралізації), мають підвищити рівень життя населення та зменшити нерівність у всіх її проявах. [5, с. 6–7]. Одним із напрямів Цілей сталого розвитку України є забезпечення економічного зростання та гідної праці.

Економічне зростання – це регулярне розширення масштабів діяльності всіх суб'єктів господарювання, яке виявляється у збільшенні абсолютних розмірів (чи у процентах) ВВП, ВНП, НД в країні загалом і на душу населення.

Економічне зростання вимірюється двома макроекономічними показниками, такими як:

– середньорічний темп росту реального ВВП, у тому числі на душу населення;

– рівень споживчих цін, який у 2020 р., за даними Державної Служби Статистики України, становив 5%.

Розширеною оцінкою соціально-економічного розвитку країни є індекс інклюзивного розвитку. Окрім рівня ВВП, цей індекс вимірює 11 додаткових параметрів: зростання реального ВВП на душу населення в доларах США (за паритетом купівельної спроможності), нерівність доходів, рівень бідності, нерівність багатства, у т. ч. медіанний дохід (доларів на день) тощо. За індексом інклюзивного розвитку Україна у 2018 році посідала 75 місце зі 103 досліджених країн [6, с. 333].

Розглянемо основні завдання ЦСР. Перше з них – це забезпечення стійкого зростання ВВП на основі модернізації виробництва, розвитку інновацій, підвищення експортного потенціалу, виводу на зовнішні ринки продукції з високою часткою доданої вартості. І тут основним індикатором виступає індекс фізичного обсягу ВВП. Середньорічний темп зростання реального ВВП – на рівні 2,9% (за 2016–2019 рр.), в тому числі на одну особу – на 3,4% завдяки прискореному росту інвестицій та споживчого попиту населення (на 8,4% відповідно) [5, с. 57].

Не менш важливим завданням є підвищення ефективності виробництва на засадах сталого розвитку та розвитку високотехнологічних конкурентних виробництв. Основним індикатором виступає продуктив-

ність праці або річний темп росту фізичного обсягу ВВП у розрахунку на одну особу (рис. 1). Наведені дані свідчать про те, що річні темпи зростання фізичного обсягу ВВП у розрахунку на одну особу за 9 років у середньому знизилися на 1,1%, при цьому через інфляційний стрибок у 2014 та 2015 роках зниження відбулося навіть на 6,3 та 9,4% відповідно, забезпечуючи тим самим зниження ефективності та якості людського капіталу у виробничому процесі у соціальному вимірі.

Наступним завданням є підвищення рівня зайнятості населення. У ринковій економіці повна зайнятість розглядається з позицій залученості людських ресурсів і характеризується забезпеченням роботою усіх, хто хоче і може працювати на будь-яких умовах. На жаль, в Україні протягом 10 років зайнятість у виробництві знизилася на 1,1% і становила 12,2% у 2019 році [7, с. 151].

Як уже зазначено вище, головним індикатором економічного розвитку країни є ланцюгові індекси ВВП. На графіку (рис. 2) показано динаміку внутрішнього валового продукту країни у фактичних цінах, фізичного обсягу ВВП та зайнятості населення за індексами до попереднього року.

Згідно з рис. 2, індекси рядів динаміки (2010–2020) ВВП у фактичних цінах, фізичного обсягу ВВП та зайнятості населення свідчать про значне випередження індексів ВВП у фактичних цінах порівняно з темпами зростання фізичного обсягу ВВП і зайнятості населення, починаючи з 2014 року, що викликано геополітичною кризою, девальвацією національної валюти. Крива фізичного обсягу ВВП проходить паралельно з лінією зайнятості населення. Розглянута динаміка означає, що рівень ВВП у фактичних цінах зростає переважно за рахунок перманентного збільшення цін на споживчу продукцію, а не за рахунок фізичного обсягу виробництва продукції. І, оскільки на державному рівні, як згадано вище, одним із завдань є забезпечення стійкого зростання ВВП на основі модернізації виробництва, розвитку інновацій, підвищення експортного потенціалу, виводу на зовнішні ринки продукції з високою часткою доданої вартості, виникає

Рис. 1. Темпи зростання (падіння) фізичного обсягу ВВП у розрахунку на одну особу протягом 2010–2019 років

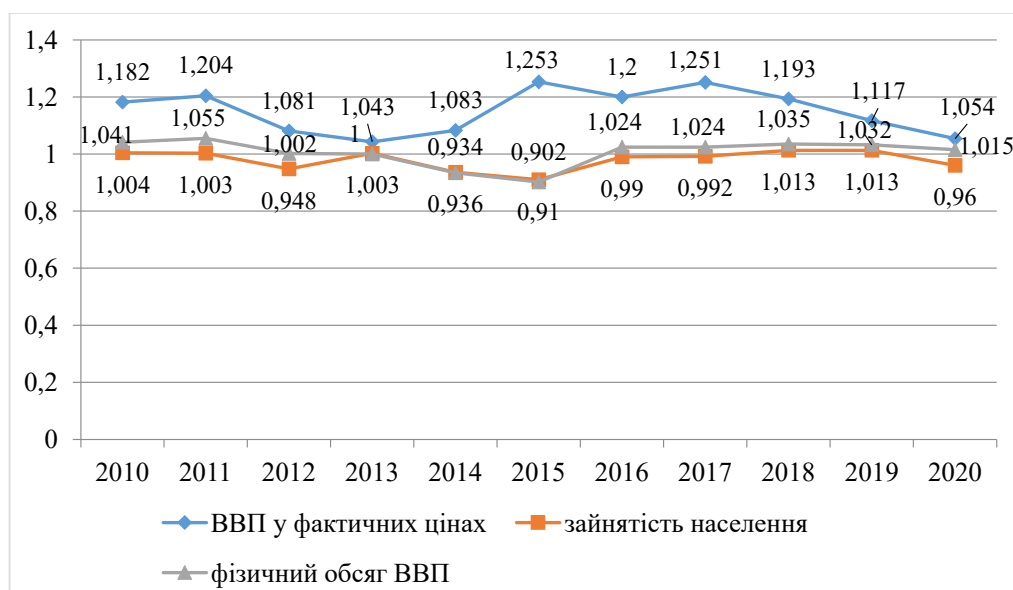

Рис. 2. Динаміка індексів ВВП у фактичних цінах, фізичного обсягу ВВП та зайнятості населення України протягом 2010–2020 років

необхідність дослідити, як саме вказані фактори впливають на очікуваний результат.

На формування величини ВВП у фактичних цінах впливає багато факторів. Розглянемо ізольований вплив соціального показника – зайнятості населення – на формування ВВП. Для цього побудуємо кореляційно-регресійну модель. З метою розроблення нормативної моделі валового внутрішнього продукту у фактичних цінах (Y) та виявлення кількісного впливу фактору зайнятості населення (x) на узагальнюючий показник (Y) здійснимо математико-статистичне моделювання на основі масиву інформації (вибірка із 44 соціально-економічних звітів за 11 років) з використанням кореляційно-регресійного аналізу. Отримана нормативна модель має вигляд:

$$Y = -132372,08x + 2927809,77. \quad (1)$$

Множинний коефіцієнт кореляції становить 0,746, що свідчить про адекватність рівняння регресії та достатньо тісний зв'язок між результативним показником (Y) та фактором впливу (x). Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,556$ показує, що 55,6% варіації ВВП у фактичних цінах формується під впливом такого соціального показника, як зайнятість населення, а це означає, що забезпечення стійкого зростання ВВП на основі модернізації виробництва, розвитку інновацій, підвищення експортного потенціалу тощо можливо лише на 44,4%. І логічно припустити, що у попередні роки (2000–2014 рр.), коли виробництво продукції було більш-менш стабільним, вплив факторного показника «зайнятість населення» був ще вищим. Також не треба забувати про вплив споживчого попиту населення на ріст ВВП.

Таким чином, одним із найважливіших завдань на мікро- та макrorівнях є підвищення рівня зайнятості населення, розширення кількості робочих місць, скорочення частки молоді, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок, сприяння забезпеченню надійних та безпечних умов праці для всіх працюючих, зокрема шляхом застосовування інноваційних техно-

логій у сфері охорони праці та промислової безпеки. Тобто соціальний фактор стає визначальним для забезпечення стійкого зростання ВВП. Вказані завдання повинні враховуватися під час розроблення заходів з управління персоналом та стратегічного управління організаціями. Соціальна відповідальність організацій щодо персоналу передусім полягає у створенні передумов для високої якості трудового життя.

Процес забезпечення збалансованого розвитку організацій актуалізує необхідність стратегічного управління. Необхідність соціальної відповідальності як компоненти стратегії управління організацією за сучасних умов зумовлена взаємодією низки факторів, які полягають у такому [8, с. 107–108].

1. Пріоритетними цілями бізнесу в соціальному аспекті є забезпечення збалансованого розвитку та підвищення ринкової вартості й інвестиційної привабливості. Соціальна функція в такому форматі мінімально реалізується через створення матеріальних і нематеріальних активів, збереження діючих чи створення нових робочих місць, добросовісну ділову практику в межах нормативно-правових норм.

2. Стійкою тенденцією в глобалізованому світі нині стало посилення ролі та розширення масштабів реалізації соціальної функції бізнесу поза межами встановлених законодавчо зобов'язань. Виходячи з того, що КСВ відіграє роль дієвого чинника формування позитивного іміджу та високої ділової репутації організації, бізнесові структури розглядають управління програмами соціальної відповідальності, підвищення якості корпоративного управління, узгодження інтересів стейкхолдерів у процесі соціального діалогу як ключовий елемент стратегії розвитку.

3. Базована на соціальних та етичних принципах стратегія розвитку бізнесу дає змогу забезпечити високу ділову репутацію, ринкову привабливість, розширити можливості доступу до капіталу, посилити вплив соціального діалогу на партнерські відносини з державою та суспільством.

Таким чином, для формування стратегії управління організацією соціальна складова частина є невід'ємним її елементом і основою для забезпечення конкурентоспроможного існування підприємства у довгостроковій перспективі.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Отже, мета стратегічного управління – це визначення місії, цілей та стратегій, розроблення і забезпечення виконання системи планів для удосконалення діяльності підприємства та його окремих структурних підсистем, а також обов'язкове врахування факторів впливу зовнішнього середовища, бо саме це допомагає організації

правильно адаптуватися до його змін та розробити стратегію для забезпечення її життєздатності.

Насамперед будь-яка стратегія управління повинна враховувати соціально-економічні важелі розвитку та бути зорієнтована на забезпечення виживання організації в мінливому середовищі, бо саме стратегія виступає як інструмент досягнення цілей організації. Тому в подальших дослідженнях доцільно розглянути й інші чинники впливу зовнішнього середовища на діяльність організацій як об'єктів управління, визначити їх кількісний та якісний вплив. Це дасть змогу якнайкраще сформулювати дієву та результативну стратегію для досягнення цілей організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Володькіна М. Стратегический менеджмент. Київ : Знання-Прес, 2002. 152 с.
2. Райгородский Д.Я. Психология руководства. Самара : Издательский дом „Бахрах-М”, 2005. 768 с.
3. Виханский О.С. Стратегическое управление. Москва : Издательство Московского университета, 1995. 296 с.
4. Ансофф И. Стратегічне управління. Київ : Економіка, 1999. 519 с.
5. Цілі сталого розвитку. Україна. Добровільний національний огляд. URL: file:///C:/Users/Сергей/Downloads/VNR%20SDG%20Ukraine%202020.pdf (дата звернення: 27.09.2021).
6. Гойхман М.І. Вплив монетарної та виробничо-господарської політики на соціально-економічний стан країни. *Збірник наукових праць ДВНЗ «Університет банківської справи»*. 2019. № 4 (31). С. 331–341
7. Токарський Т.Б. Соціальні аспекти економічної безпеки України в процесі євроінтеграції: дис. ... докт. екон. наук: спец. 21.04.01 «Економічна безпека держави»; Національний інститут стратегічних досліджень. Київ, 2021. 422 с.
8. Соціальна відповідальність: навч. посіб. / А.М. Колот, О.А. Грیشнова, О.О. Герасименко та ін.; за заг. ред. д.е.н., проф. А.М. Колота. Київ : КНЕУ, 2015. 519 с.

REFERENCES

1. Volodkina, M. (2002). *Strategicheskii menedzhment*. Kyiv: Znannya-Pres [in Russian].
2. Raygorodskiy, D.Ya. (2005). *Psikhologiya rukovodstva*. Samara: Izdatelskiy dom „Bahrah-M” [in Russian].
3. Vihanskiy, O.S. (1995). *Strategicheskoe upravlenie*. Moscow: Izdatelstvo Moskovskogo universiteta [in Russian].
4. Ansoff, I. (1999). *Stratehichne upravlinnia*. Kyiv: Ekonomika [in Ukrainian].
5. Tsili staloho rozvytku. Ukraina. Dobrovolnyi natsionalnyi ohliad [Sustainable development goals. Ukraine. Voluntary national review]. MO. Retrieved from file:///C:/Users/Serhei/Downloads/VNR%20SDG%20Ukraine%202020.pdf (accessed 27 September 2021) [in Ukrainian].
6. Hoikhman, M.I. (2019). Vplyv monetarnoi ta vyrobnycho-hospodarskoi polityky na sotsialno-ekonomichnyi stan krainy [The impact of monetary and economic policy on the socio-economic condition of the country] *Zbirnyk naukovykh prats DVNZ «Universytet bankivskoi spravy»* – Collection of scientific works of SHEI “University of Banking”, 4 (31), (pp. 331–341) [in Ukrainian].
7. Tokarskyi, T.B. (2021). Sotsialni aspekty ekonomichnoi bezpeky Ukrainy v protsesi yevrointehratsii [Social aspects of Ukraine's economic security in the process of European integration]. *Doctor's thesis*. Kyiv: Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen [in Ukrainian].
8. Kolot, A.M. (Eds.). (2015) *Sotsialna vidpovidalnist [Social responsibility]: navch. posib*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

Л. В. Кушнір, Одеський національний морський університет. **Влияние социально-экономического развития на формирование стратегии управления организацией.**

Аннотация. Цель статьи заключается в обосновании влияния социально-экономического развития страны на формирование стратегии управления организацией в контексте устойчивого развития. **Методика исследования.** Достижение поставленной в статье цели осуществлено с помощью таких методов исследования: логического обобщения и научной абстракции, аналитического, индексного методов и корреляционно-регрессионного анализа. **Результаты.** Проанализированы Цели устойчивого развития Украины, исследована динамика внутреннего валового продукта страны в фактических ценах, физического объема ВВП и занятости населения по индексам к предыдущему году в течение 2010–2020 годов. Построена нормативная модель валового внутреннего продукта в фактических ценах и выявлено количественное влияние фактора занятости населения на формирование его величины. Перечисленные факторы свидетельствуют о необходимости социальной ответственности как компоненты стратегического управления организацией. **Практическая значимость результатов исследования.** Использование на практике предложенных теоретико-прикладных подходов, а именно учет социально-экономических рычагов при формировании стратегии управления организацией, позволит повысить ее результативность.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, стратегия управления, внутренний валовой продукт, занятость населения, корреляционно-регрессионный анализ, социальная ответственность.

Liudmyla Kushnir, Odessa National Maritime University. **The influence of socio-economic development on the formation of an organization's management strategy.**

Annotation. The purpose of the article is to substantiate the influence of the country's socio-economic development on the formation of an organization's management strategy in the context of sustainable development. **Methodology of research.** The goal set in the article was achieved using the following research methods: logical generalization and scientific abstraction, analytical, index methods and correlation-regression analysis. **Findings.** The Sustainable Development Goals of Ukraine have been analyzed, the dynamics of the country's gross domestic product in actual prices, the physical volume of GDP and employ-

ment in terms of indices as compared to the previous year during 2010-2020 has been investigated. A normative model of gross domestic product in actual prices is built and the quantitative influence of the factor of employment of the population on the formation of its value is revealed. It was found that 55.6% of GDP variation in actual prices is formed under the influence of such a social indicator as employment, which, in turn, means that ensuring sustainable GDP growth through modernization of production, innovation, export potential and other possible only 44.4%. And it is logical to assume that in previous years (2000–2014), when production was more or less stable, the impact of the factor indicator "employment" was even higher. The listed factors indicate the need for social responsibility as a component of the strategic management of the organization.

Practical value. Using in practice the proposed theoretical and applied approaches, namely: taking into account socio-economic levers in the formation of an organization's management strategy, will increase its effectiveness. And also to define tasks for strategic development of the organizations for the purpose of maintenance of their viability. One of the most important tasks at the micro and macro levels is to increase employment, increase the number of jobs, reduce the proportion of young people who do not work, study or acquire professional skills, promote reliable and safe working conditions for all workers, in particular through the use of innovative technologies. in the field of labor protection and industrial safety. That is, the social factor becomes decisive for ensuring sustainable GDP growth. These objectives should be taken into account when developing measures for personnel management and strategic management of organizations.

Key words: socio-economic development, management strategy, gross domestic product, employment, correlation and regression analysis, social responsibility.